3.6.3. Elutähtsate teenuste toimepidevuse erimeetmed ja rahvusvaheline koostöö

Ava kõik

Euroopa Liidu oluline elutähtsa teenuse osutaja

Euroopa Liidu olulise elutähtsa teenuse osutajana käsitatakse isikut, kelle puhul on korraga täidetud järgmised tingimused:

1. isik on riiklikult määratud elutähtsa teenuse osutajaks;
2. isik osutab samu või sarnaseid elutähtsaid teenuseid kuuele või enamale Euroopa Liidu liikmesriigile või kuues või enamas Euroopa Liidu liikmesriigis;
3. Euroopa Komisjon on oma otsusega nimetanud isiku Euroopa Liidu oluliseks elutähtsa teenuse osutajaks.

Euroopa Liidu olulise elutähtsa teenuse osutaja määramine on seotud mitme protseduuriga. Euroopa Liidu olulise elutähtsa teenuse osutaja staatusest teavitab elutähtsa teenuse osutajat elutähtsa teenuse korraldaja 15 päeva jooksul isiku Euroopa Liidu olulise elutähtsa teenuse osutaja kriteeriumidele vastavusest teada saamisest arvates. Elutähtsa teenuse osutaja on kohustatud pärast sellekohase teate saamist esitama elutähtsa teenuse korraldajale teabe selle kohta, millist elutähtsat teenust ta osutab Euroopa Liidu liikmesriikidele või Euroopa Liidu liikmesriikides, ning teabe selle kohta, kellele või kus ta teenust osutab. ETKA edastab omakorda teenuseosutajalt saadud teabe Riigikantseleile, kes edastab selle Euroopa Komisjonile. Komisjoni otsuse teatavaks tegemisest arvates hakkavad elutähtsa teenuse osutaja suhtes kehtima vastava staatusega kaasnevad kohustused, mis on seotud eelkõige infovahetuse ja nõuandemissioonis osalemisega.

2026. aasta oktoobri seisuga ei ole Eestis ega teistes Euroopa Liidu riikides ühtegi Euroopa Liidu olulist elutähtsa teenuse osutajat määratud

Töötamise piirangud elutähtsa teenuse toimepidevuse tagamisel

KORKS-i § 86 lg 1 sätestab imperatiivselt need alused, mille esinemisel ei ole KORKS-i § 85 lg 2 alusel kindlaksmääratud ülesande usaldamine isikule elutähtsa teenuse toimepidevuse tagamisel lubatud. Need on ülesanded, mis on seotud:

1. elutähtsa teenuse toimepidevust tagava infosüsteemi, samuti toimepidevust tagava taristu läbipääsu- või valvesüsteemi arendamise või haldamisega;
2. elutähtsa teenuse toimepidevuse tagamiseks vajalikule territooriumile, ehitistele, teabele või kontrollisüsteemidele ligipääsuga;
3. elutähtsa teenuse toimepidevuse planeerimise, investeeringute või riskihaldusega.

Neid ülesandeid ei või anda täita füüsilisele isikule, keda on karistatud karistusseadustiku 8. ja 15.

peatükis sätestatud kuriteo või Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivis (EL) 2017/541 terrorismivastase võitluse kohta, millega asendatakse nõukogu raamotsus 2002/475/JSK ning muudetakse nõukogu otsust 2005/671/JSK (ELT L 88, 31.03.2017, lk 6–21), sätestatud sarnase kuriteo toimepanemise eest ning mille karistusandmed ei ole karistusregistrist kustutatud.

CER-i direktiiv ei kohusta liikmesriike nimetatud imperatiivseid aluseid riigisiseses õiguses kehtestama. Direktiivi artikli 14 lõike 2 kohaselt peab taustakontroll olema proportsionaalne ja rangelt piirduma vajalikuga. Seda tehakse üksnes selleks, et hinnata võimalikku julgeolekuriski asjaomasele elutähtsa teenuse osutajale. Artikli 13 lõike 3 punkti b kohaselt tuleb kontrollida karistusregistri andmeid seoses süütegudega, mis võiksid olla konkreetse ametikoha seisukohast olulised. Lõikes 1 on sätestatud sedalaadi süüteod (inimsuse- ja rahvusvahelise julgeoleku vastased süüteod, riigivastased süüteod), mille toimepanemise eest süüdimõistmine kaalub üles vajaduse ja võimaluse andmise isiku usaldusväärsuse (täiendavaks) hindamiseks ja kaalutlemiseks KORKS-i § 85 lg 2 alusel kindlaksmääratud ülesannete täitmisel mis tahes elutähtsate teenuste osutajate juures.

Elutähtsa teenuse osutaja on kohustatud kontrollima, kas § 85 lg 2 alusel kindlaksmääratud ülesannet on sobiv anda täita inimesele, keda on karistatud tahtlikult toime pandud kuriteo eest, mille karistusandmed ei ole karistusregistrist KarS-i kohaselt kustutatud. Üksnes elutähtsa teenuse osutajal on kõige parem ülevaade tulenevalt toimepidevuse riskianalüüsist, millised tegevused ja protsessi osad on teenuse toimepidevuseks kriitilised ning millised taristud, info- ja võrgusüsteemid, ehitised on toimepidevuse seisukohast olulised. Üksnes elutähtsa teenuse osutaja saab hinnata, millise pädevusega ja omadustega isik on vajalik ühe või teise tööülesande täitmiseks.

Elutähtsa teenuse osutaja võib isiku usaldusväärsuse hindamisel arvestada üksnes neid karistatuse andmeid, mis on vastava ülesande täitmise seisukohast tähtsad. Kui riskianalüüsis kindlaksmääratud ülesannet täitva isiku karistatuse kohta nähtuvad registrist kehtivad karistusandmed, peab elutähtsa teenuse osutaja võtma arvesse ja kaaluma ainult neid kuritegusid, mis on isiku usaldusväärsuse hindamise seisukohalt olulised just selle ülesande iseloomu arvestades. Näiteks elutähtsa teenuse osutaja IT-juhi ülesande puhul võivad olla olulised kuriteod, mis on seotud arvutisüsteemidele ebaseaduslikult juurdepääsu hankimise, arvutiandmetesse sekkumise, arvutisüsteemi toimimise takistamise või arvutikuriteo ettevalmistamisega, kuid ebaolulisel kohal on karistus joobeseisundis juhtimise eest. Kui inimest on karistatud nt tervisevastase kuriteo toimepanemise eest, siis võib see olla oluline haiglas töötava inimese usaldusväärsuse hindamisel, kuid ei pruugi olla samavõrd oluline nt vedelkütuse veo korraldamisel, kelle puhul on isiku usaldusväärsuse hindamise seisukohalt määravam kehtiv karistatus liiklusalase kuriteo toimepanemise eest.

Ebasobivate asjaolude ilmnemisel on elutähtsa teenuse osutajal õigus nõuda elutähtsa teenuse osutajaga lepingulises suhtes olevalt juriidiliselt isikult töötaja asendamist. Lõplik lahendus jääb ettevõtete enda otsustada. Oma töötajate suhtes tuleb elutähtsa teenuse osutajal lõigetes 1 ja 2 nimetatud asjaolude ilmnemisel rakendada töölepingu seaduses sätestatud korda.

Nõuandemissioon

Euroopa Komisjonil on Euroopa Liidu olulise elutähtsa teenuse osutaja suhtes õigus viia läbi

nõuandemissioon, et hinnata elutähtsa teenuse osutaja rakendatud meetmeid. Missiooniga kaasnevad nii elutähtsa teenuse korraldajale kui ka elutähtsa teenuse osutajale kohustused. Elutähtsa teenuse korraldaja on kohustatud väljastama Euroopa Komisjonile elutähtsa teenuse osutaja kohta järgmise teabe:

1. elutähtsa teenuse osutaja toimepidevuse riskianalüüsi asjaomased osad;
2. elutähtsa teenuse toimepidevuseks rakendatud meetmete loetelu;
3. elutähtsa teenuse osutaja suhtes tehtud järelevalve menetluse ja rakendatud meetmete andmed.

Seejuures on nii elutähtsa teenuse toimepidevuse korraldaja kui ka Euroopa Liidu oluline elutähtsa teenuse osutaja kohustatud andma nõuandemissiooni käigus Euroopa Komisjoni volitatud esindajatele juurdepääsu nõuandemissiooniks ja elutähtsa teenuse toimepidevuse tagamiseks vajalikule teabele, ehitistele ja süsteemidele. Teabe andmist ja ligipääsu ei pea tagama, kui see ohustab riigi julgeolekut. Nõuandemissioonil antav teave ja ligipääs peab olema rangelt seotud missiooni eesmärgiga ja elutähtsa teenuse toimepidevuse kontrolliga.

Nõuandemissiooni tulemusena esitab Euroopa Komisjon arvamuse Euroopa Liidu olulise elutähtsa teenuse osutaja toimepidevuse suurendamiseks. Elutähtsa teenuse osutaja ja elutähtsat teenust korraldav asutus on kohustatud võtma arvamuses toodud märkused ja soovitused arvesse ning esitama komisjoni määratud tähtaja jooksul ülevaate meetmetest, mida rakendatakse Euroopa Komisjoni arvamuse arvestamiseks.

Elutähtsate teenuste toimepidevuse strateegias (§ 89) kirjeldatakse pikaajalisi elutähtsate teenuste toimepidevuse suurendamise eesmärke ja nende saavutamiseks vajalikke meetmeid. See säte aitab täita ka Euroopa Liidu CER-direktiivist tulenevaid nõudeid. Eestis on elutähtsate teenuste toimepidevuse suurendamise eesmärgid ja tegevussuunad hõlmatud riigi strateegilistes arengudokumentides, sh julgeolekustrateegias, riigikaitse arengukavas ja teistes valdkondlikes arengukavades. Seetõttu täidetakse strateegilised nõuded olemasoleva planeerimissüsteemi kaudu ning eraldi strateegiadokumenti ei ole seni koostatud.

Sõltumatu audit. KORKS võimaldab elutähtsa teenuse toimepidevuse korraldajal, tema määratud asutusel või Finantsinspektsioonil hinnata sõltumatu auditi abil elutähtsa teenuse toimepidevust ja rakendatud meetmete asjakohasust (§ 90). Auditi eesmärk on anda sõltumatu hinnang toimepidevuse nõuete täitmisele ning tuvastada võimalikud puudused ja parendusvajadused. Audit on üks järelevalvevahenditest ning toetab ka CER-direktiivist tulenevat nõuet kontrollida elutähtsate teenuste toimepidevuse tagamiseks rakendatud meetmete tegelikku toimimist. Teenuseosutajat võib kohustada auditit läbima üksnes seaduses sätestatud juhtudel.

Viimati uuendatud 25.09.2026